

МЕХАНІЗМ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ

Анотація. В статті проводиться аналіз причин, які впливають на зниження фінансової активності страховика в умовах кризової ситуації, запропоновано механізм стабілізації фінансової діяльності страхової організації.

Ключові слова: фінансова діяльність страховика, методологія управління, регулювання страхових послуг, ринкова інфраструктура

Постановка проблеми. Головним питанням для будь-якої страхової організації в умовах кризової ситуації є проблема виживання та забезпечення безперервності розвитку. Це питання розв'язується різними страховиками по-своєму, але в основі її лежить кропітка й трудомістка робота зі створення і реалізації конкретних переваг. Зміст і організацію цієї роботи розкриває механізм стратегічного менеджменту. Зміст цього механізму полягає в здійсненні ефективного управління страховиком в умовах динамічного, змінного і невизначеного середовища.

Розкриття змісту цього механізму включає не лише необхідність проведення аналізу й оцінки середовища та прогнозування того, як воно змінюватиметься у часі, а й створення такої системи управління, яка б постійно підтримувала відповідність між середовищем, характером та результатами діяльності страхової організації. Ключовим елементом цієї системи є підсистема управління фінансовою стійкістю страхової організації.

Зв'язок з останніми дослідженнями і публікаціями. Проблемами стабілізації фінансової діяльності страхової організації займалися як зарубіжні вчені Г. Фидельман, Л. Хасанбек, М. Гольцберг, С. Журавин так і вітчизняні автори: С. Осадець, В. Базилевич, В. Бабенко, О. Філонюк.

Приділяючи належну увагу їх практичній і науковій діяльності слід зазначити, що всі роботи сконцентровані головним чином на недоліках в галузі управління фінансовою стійкістю страхових організацій.

Не розглядається таке важливе питання як механізм стабілізації фінансової діяльності страхової організації в умовах кризової ситуації.

Формулювання цілей статті. Ціллю роботи є аналіз причин, які впливають на зниження фінансової активності страховика в умовах кризової ситуації, запропоновано механізм стабілізації фінансової діяльності страхової організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхова організація діє на певному ринку (страховому) реалізує певний товар (страхову послугу) з певними витратами, що залежить від її потенціалу (науково-технічного, організаційного, економічного) [3]. Характер діяльності страхової організації відповідатиме середовищу, коли страховик реалізуватиме потрібну даному ринку послугу і, при цьому, результат його діяльності відповідатиме сподіванням керівництва. Цей стан забезпечується якісним і своєчасним виконанням усіх управлінських функцій: прогнозування планування, організації, мотивації, координації і контролю, а також відповідним рівнем складових потенціалу: кваліфікації спеціалістів, матеріально-технічної бази, технології страхування тощо.

У разі порушення відповідності сподіваний результат не буде досягатися і, відповідно, страхова організація зазнаватиме збитків як матеріальних, так і у вигляді зниження довіри до неї.

Причини, що зумовлюють невідповідність, можуть бути різноманітними, але всі вони поділяються на дві групи: поточні й стратегічні [4].

До поточних причин треба віднести всі ті, які впливають на зниження економічності страхової послуги та просування її на ринок (погана організація реклами, недостатнє використання потенціалу, зниження якості внаслідок організаційних проблем тощо).

До стратегічних причин відносять ті, які впливають на досягнення цілей страхової організації: помилка у визначенні платоспроможного попиту, помилка у виборі рівня характеристик страхової послуги, помилкове обрання часу виходу страхової послуги на ринок тощо.

Поточні невідповідності усуваються засобами оперативного управління.

Стратегічна невідповідність може бути усунута за допомогою таких дій, як коригування або зміна цілей страхової організації, здійснення диверсифікації, створення нових організаційних форм управління і т. д.

Чільне місце у системі антикризового управління страховиком належить широкому використанню механізмів фінансової стабілізації [1]. Успішне застосування цих механізмів дає змогу ліквідувати наслідки кризи та прискорити темпи економічного розвитку.

Фінансова стабільність в умовах кризової ситуації включає ряд етапів:

1. Відновлення платоспроможності страховика за рахунок здійснення низки невідкладних фінансових заходів і виявлення причин, які генерують неплатоспроможність.

2. Відновлення фінансової стійкості до безпечного рівня та накреслення шляхів її зміцнення за рахунок використання тактичних механізмів фінансової стабілізації.

3. Зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання.

Найбільшу увагу у системі заходів, спрямованих на фінансову стабілізацію в умовах кризової ситуації, слід приділити етапу відновлення і зміцнення рівня фінансової стійкості страхової організації, запоруки усунення неплатоспроможності й фундаментальної основи фінансової стратегії на прискорення економічного зростання.

Розрізняють статичну і динамічну фінансову стійкість страхових організацій [3].

Першу ототожнюють зі спокоєм, пасивністю, другу - зі стабільним розвитком страховика.

На наш погляд, найвищою формою стійкості є стійкість супротиву (опору). Це стан рівноваги, який зберігається попри вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, що виводять страховика зі стану фінансової рівноваги.

Виділяють ще зовнішню, внутрішню та "успадковану" стійкість [5].

В умовах командно-адміністративної системи господарювання страхові організації звикли до зовнішньої фінансової стійкості, тобто сталості фінансового середовища, що досягнута управлінням із зовні. Для ринкової економіки характерна внутрішня фінансова стійкість страховика, в основі якої лежить управління за принципом зворотного зв'язку, тобто активне реагування управління на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів.

"Успадкована" фінансова стійкість - результат наявності певного запасу міцності страховика, що захищає його від випадковостей і різних змін дестабілізуючих факторів.

У загальному вигляді стратегічне управління фінансовою стійкістю являє собою діяльність, яка полягає у виборі сфери та образу дій щодо досягнення довгострокових цілей страхової організації в умовах зовнішнього середовища, що постійно змінюється

[2]. Стратегічне управління - ділянка діяльності вищого керівництва страхової організації, головним завданням якого є визначення напрямів і траєкторій розвитку страховика, постановка цілей, розподіл ресурсів і всього того, що дає страховикові конкурентні переваги [2].

Розглянемо загальний механізм стабілізації фінансової діяльності страхової організації в умовах кризової ситуації, який дає уявлення про етапи, зміст робіт і логічну послідовність їх виконання. Особливостями цього механізму є:

- складність і неможливість повного описання об'єкту аналізу, внаслідок чого переважають неструктуровані завдання;

- наявність значної кількості частково керованих або некерованих змінних;

- критерії вирішення завдань, що чітко не встановлені й уточнюються керівництвом у момент їх вирішення.

Ключовим елементом механізму стабілізації фінансової діяльності страхової організації в умовах кризової ситуації є етап діагностування й структуризація проблем, на якому здійснюється перетворення стратегічних цілей у систему довгострокових і короткострокових цілей, через які намагатимуться впливати на рівень ділової активності страховика. Тобто проводиться ланцюгова структуризація цілей: стратегічні цілі управління фінансовою стійкістю страховика - оперативні цілі управління фінансовою стійкістю страховика - тактичні цілі управління фінансовою стійкістю страховика.

Процес управління фінансовою стійкістю страховика ґрунтується на знаходженні та формуванні мети, яка подається як вирішення поточних завдань і довгострокових планів забезпечення стійкості фінансового середовища страхової організації. Цілям притаманні такі якості, як підпорядкованість, розгорнутість, співвідносна важливість [1].

Ієрархія цілей механізму стабілізації фінансової діяльності страхової організації в умовах кризової ситуації подається зазвичай у вигляді "дерева цілей", тобто системи цілей.

Мета надає осмисленості будь-яким діям. Загальний ланцюг тут такий: мета - завдання - плани - завдання виконавцям - контроль за виконанням.

Отже, необхідність виділення цілей зумовлена: мета - вихідний момент будь-якої управлінської дії в системі управління фінансовою стійкістю страховика; мета - основа побудови критеріїв оцінки рівнів фінансової стійкості страховика; мета - основа вияву фінансових проблем страховика і вироблення рішень щодо їх подолання.

Правильно сформульовані цілі механізму стабілізації фінансової діяльності страхової організації в умовах кризової ситуації повинні задовольняти такі вимоги:

- конкретність - при вивченні мети управління фінансовою стійкістю страховика необхідна точність відображення її змісту, обсягів і часу;

- вимірність - мета управління фінансовою стійкістю страховика має бути представлена кількісно або яким-небудь іншим способом для оцінки ступеня її досягнення;

- досягненість - цілі управління фінансовою стійкістю страховика мають бути реальними, не виходити за межі можливостей виконавців;

- узгодженість - цілі управління фінансовою стійкістю страховика слід розглядати не ізольовано, а у взаємозв'язку;

- гнучкість - необхідність внесення коригувань відповідно до змін, що відбуваються у фінансовому середовищі страховика.

Взаємозв'язок вимог - складне завдання, бо деякі з них суперечать одна одній (наприклад, конкретність суперечить гнучкості). Протиріччя можна усунути, якщо брати до уваги й аналізувати не лише первинні, а й вторинні фактори.

В умовах формування ринкового середовища перед вітчизняними страховиками постає проблема формування ефективної антикризової фінансової політики. Тому в процесі формування механізму стабілізації фінансової діяльності страхової організації в умовах кризової ситуації як стратегічна мета виступає проблема зміцнення фінансової стійкості страхової організації.

Пропонуємо наступну структуру цілей стратегії управління фінансовою стійкістю страховика.

Вибір альтернативних стратегій управління фінансовою стійкістю страховика передбачає розгляд можливих варіантів, оцінку їх реальної ефективності і розробку на цій основі взаємопов'язаного комплексу заходів. Слід наголосити, що при оцінці ефективності цих заходів необхідно брати до уваги не лише локальний ефект, а й вплив прийнятих рішень на кінцеві результати.

Здійснювати економічний вибір - це обробити серію інформаційних повідомлень для прийняття рішень про дію, яка стане сигналом для інших одиниць під час прийняття рішень. Фундаментальною проблемою прийняття рішень є невизначеність, яка має місце через недосконалу інформацію.

Інформація - ключовий елемент механізму управління фінансовою стійкістю, який формує систему уявлень, необхідних при прийнятті рішення.

На цьому етапі дається узагальнююча оцінка впливу всіх факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, виявляються ситуації і стратегічні завдання, можливі (альтернативні) способи їх вирішення.

Супроводження реалізації програми управління дає змогу оперативно оцінювати її виконання і при необхідності вносити відповідні корективи. Цей етап забезпечує зворотний зв'язок у процесі управління і є особливо важливим у зв'язку з виникненням відносно нових проблем, специфічних для перехідного етапу до ринку.

Однією з таких проблем є небезпека прийняття невдалого або малоефективного рішення через відсутність або низьку якість прогнозної інформації про стан мікросередовища, мезосередовища, макросередовища та мегасередовища.

Друга проблема полягає у відстрочці або відмові від прийняття ефективних рішень у зв'язку з дефіцитом ресурсів.

Деякі проблеми, що супроводжують поточну діяльність страховика, перетворюються у стратегічні несподіванки. Це означає, що:

- проблема виникає несподівано;
- проблема висуває нові завдання;
- виникає неготовність прийняти оперативні контрзаходи.

Найбільші поточні труднощі, викликані несподіванками, виникають при синтезі усіх трьох факторів: попередні стратегії та плани є неадекватними ситуації; завдання потребують оперативного оновлення; інформація, що вимагає засвоєння і вивчення, надходить потоком, що загрожує страховику інформаційними перевантаженнями.

За рідкісними винятками вітчизняні страховики не володіють і навіть не готують для себе формальних систем управління фінансовою стійкістю в умовах стратегічних несподіванок.

З огляду на це, вважаємо за доцільне, формування у страхових організаціях систем управлінського контролю за фінансовою стійкістю, який є невід'ємною складовою частиною управління страховиком і, являє собою процес перевірки виконання та реалізації усіх управлінських рішень стосовно забезпечення належного рівня фінансової стійкості, а також попередження кризових ситуацій.

У процедурі внутрішнього контролю треба виділяти три основні етапи:

- побудова системи стандартів (нормативів) фінансової стійкості.

– зіставлення показників фінансової стійкості страховика з чинними стандартами (нормативами).

– підготовка необхідних рішень із поточного коригування цілей або стандартів (нормативів) фінансової стійкості страхової організації.

Організація ефективної системи внутрішнього контролю за рівнем фінансової стійкості страхової організації має ґрунтуватися на побудові системи моніторингу діяльності, тобто механізму здійснення постійного нагляду за найважливішими поточними результатами цієї діяльності в умовах динамічного середовища. Основною метою розробки системи моніторингу фінансової стійкості є своєчасне виявлення відхилень фактичних показників від передбачуваних, а також причин, які викликають ці відхилення, і розробка пропозицій щодо відповідного коригування окремих напрямів діяльності з метою її нормалізації і підвищення ефективності. Побудова системи моніторингу фінансової стійкості страховика має ґрунтуватися на використанні таких основних методичних принципів:

- вибір для спостереження найважливіших напрямів діяльності та цільових показників фінансової стійкості. Реалізація цього принципу спирається на раніше сформовані цільові стратегічні нормативи і найважливіші показники, які визначають пріоритетні напрями внутрішнього контролю;

- побудова системи інформативних (первинних) звітних показників;

- розробка системи узагальнюючих оціночних (аналітичних) показників. У процесі розробки такої системи будуються алгоритми розрахунку окремих оціночних показників із використанням первинної інформаційної бази контролю;

- встановлення періодичності формування звітної бази даних (інформативних і оціночних показників). Така періодичність визначається терміновістю реагування, тобто своєчасністю здійснення внутрішнього контролю;

- встановлення розмірів відхилень фактичних показників від передбачуваних. Розміри відхилень слід розраховувати в абсолютних та відносних показниках, а також визначити критерій "критичних відхилень", який може бути диференційованим за періодами здійснення контролю;

- аналіз основних причин, які викликали відхилення фактичних показників від передбачених. У процесі такого аналізу в першу чергу слід виділити ті показники, за якими спостерігаються "критичні відхилення" від цільових нормативів і показників планів;

- визначення системи дій під час встановлення відхилень фактичних результатів від передбачуваних. Принципова система дій полягає в трьох алгоритмах:

а) "Не втручатися" - ця форма реагування передбачається у тих випадках, коли розмір відхилень значно нижчий за встановлений критичний критерій;

б) "ліквідувати відхилення" - така система дій передбачає розробку заходів щодо забезпечення виконання нормативних або планових показників;

в) "змінити систему нормативних або планових показників" - така система дій застосовується у тих випадках, коли виконання встановлених нормативних або планових показників нереальне;

- вияв резервів нормалізації діяльності й підвищення її ефективності. Процес реалізації цього принципу пов'язаний із використанням алгоритму "ліквідувати відхилення";

- обґрунтування пропозицій щодо зміни окремих цільових нормативів і показників.

Висновки. Організація контролю має ґрунтуватися на засадах побудови системи моніторингу за повнотою досягнення цілей стратегії управління страховою організацією. Основною метою розробки системи моніторингу є своєчасне виявлення

відхилень фактичних показників від передбачуваних, виявлення причин, які генерують ці відхилення і розробка пропозицій щодо коригування окремих напрямів управління з метою нормалізації показників.

Отже, можна зробити висновок, що організація управління фінансовою стійкістю у страхових організаціях допоможе зміцнити рівень їхнього фінансового стану, створити ефективне підґрунтя для механізму антикризової політики управління страховиком у складних умовах періоду ринкової трансформації економічного механізму України.

Література

1. Базилевич В.Д. Нова парадигма страхування в умовах глобалізації / В.Д. Базилевич. - Збірник наукових праць. - Економіка - Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка, Київ, 2006р.- с.186 - 195.

2. Гольцберг М.А. “Мировой финансовый кризис и его влияние на отечественную экономику» / М.А. Гольцберг, Л.М. Хасанбек // Журнал «Чистая прибыль» № 37 октябрь 2008г.- с.25-28.

3. Журавин С.Г. Страховые компании в условиях глобализации / С.Г. Журавин.- Издательство: Анкил, Москва – 2005 г.- с.176.

4. Фидельман Г. Альтернативный менеджмент. На пути к глобальной эффективности / Г. Фидельман. – Издательство : Анкил, Москва, - 2007г. – с.236.

5. Філонюк О.Ф. Залучення іноземних інвестицій на страховий ринок України / О.Ф. Філонюк. - Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2007р., №779, - с.96-100.

Summary. The analysis of reasons which influence on the decline of financial activity of insurer in the conditions of crisis situation is conducted in the article, the mechanism of stabilizing of financial activity of insurance organization is offered.

Keywords: insurance, subjects of insurance market, adjusting of insurance services, market infrastructure

Стаття надійшла до редакції 02.11.2010